

Milka BUBALO-ŽIVKOVIĆ, Tamara LUKIĆ, Bojan ĐERČAN
Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, PMF, Novi Sad, Srbija

**DELATNOST EKONOMSKI AKTIVNOG STANOVNIŠTVA
POJEDINIH ETNIČKIH GRUPA NA PROSTORU SEVERNE
REGIJE SRBIJE (REGION VOJVODINE)**

Milka BUBALO-ŽIVKOVIĆ, Tamara LUKIĆ, Bojan ĐERČAN
Department of Geography, Tourism and Hotel-keeping, PMF, Novi Sad, Srbija

**ACTIVITY OF THE ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION OF
CERTAIN ETHNIC GROUPS IN THE NORTHERN REGION OF
SERBIA (VOJVODINA REGION)**

The northern part of Serbia, Vojvodine Region, is known for its large number of ethnic groups that inhabit it. This is the result of centuries of migration of different people that were going to the territory of Vojvodina and from the area. During the historical migration in the 18th and 19th centuries, some of the immigrant ethnic groups to develop specific activities in this area. Today, the industry structure by ethnic groups has changed significantly to meet the needs of modern society. The population of the majority ethnic group is engaged in the processing industry, trade and agriculture. Further activities are underrepresented in most ethnic groups.

Keywords: ethnic groups, activity, Vojvodina region, Serbia.

Uvodna razmatranja

Region Vojvodine, u geografskom smislu, obuhvata severni deo Srbije, severnije od Save i Dunava. Čine ga tri mezoregionalne celine: Banat, Bačka i Srem. U statističkom pogledu sa teritorije severnije od reka Save i Dunava, izdvaja se Region Beograda koji obuhvata jugozapadni deo Banata i jugoistočni deo Srema. Vojvodina zahvata četvrtinu teritorije Srbije, a na njenoj teritoriji živi oko 27% stanovništva Srbije.

Većinsko stanovništvo u Srbiji čine Srbi, koji u etničkom sastavu učestvuju sa 83,3%. Brojne su druge etničke grupe, ali najveći procenat je Mađara (3,5%), Roma (2,1%) i Bošnjaka (2,0%). Značajne su i druge etničke grupe, ali one učestvuju u etničkom sastavu sa manje od jednog procenta. Ovde treba izdvojiti i etničku grupu Albanaca koji naseljavaju u većem broju jug Srbije. Pripadnika ove etničke grupe ima i u drugim delovima Srbije. Po statistici Albanaca ima svega 0,1%, međutim, znatno ih je veći broj. Pripadnici ove etničke grupe bojkotuju Popise stanovništva na teritoriji Srbije još od 1991. godine, tako da se ne zna pravo brojčano stanje ove etničke grupe

u Srbiji. Prema podacima Popisa 2011. godine zabeleženi su neopredeljeni i neizjašnjeni, kojih je bilo 2,2%. Istraživanja promene polne i starosne strukture stanovništva na prostoru Vojvodine koje je obavljeno 2016. godine ukazuje da su upravo pripadnici Albanaca, Bošnjaka i Goranaca, ti koji su u najvećem broju neizjašnjeni i neopredeljeni. Na to ukazuju starosne piramide koje su pravilne, ekspanzivne kod neizjašnjenih i neopredeljenih, kao i kod Albanaca, Goranaca i Bošnjaka (Bubalo-Živković, 2016).

Na prostoru Vojvodine Srbi su, takođe, većinsko stanovništvo. Prema Popisu 2011. godine oni su činili 66,8% od ukupnog broja stanovnika. Sledeća populacija po brojnosti su Mađari (13,0%), zatim Slovaci (2,6%), Hrvati (2,4%) i Romi (2,2%). Neizjašnjeni i neopredeljeni na prostoru Vojvodine su činili 4,2% od ukupnog broja stanovnika Vojvodine. Na prostoru Srbije je izdvojena 21 etnička grupa koje imaju više od dve hiljade pripadnika. U grupi „ostali“ su svi pripadnici etničkih grupa koje imaju manje od dve hiljade pripadnika, a među njima su Česi, Egipćani, Jevreji, Aškalije, kao i drugi (Internet 1). Multietničnost Srbije je najviše izražena upravo na severu Srbije, odnosno u Regionu Vojvodine.

Istorijske imigracije na prostor Vojvodine i veza sa delatnostima pojedinih etničkih grupa

Prostor Vojvodine je bio poprište stalnih migracija. Naseljen je od praistorije. Pronađeni su brojni lokaliteti iz paleolita, mezolita i neolita koji ukazuju na kontinuiranu naseljenost (Kovačević, 2009: 3). Stanovništvo je doseljavano na ove prostore zbog povoljnih uslova za život, dovoljno vode i plodnog zemljišta. Najveći uticaj na današnju etničku strukturu Vojvodine imaju migracije od početka 18. veka do danas. Ratna dešavanja, prirodni uslovi, političke i istorijske prilike, koje su dovodile do emigracije i imigracije su rezultirale etničku strukturu kakva je danas.

Za vreme vladavine Karla VI vršena su prva doseljavanja Nemaca od 1712. godine. Doseljavanja su intenzivirana nakon Požarevačkog mira 1718. godine i proglašenja grofa Florimunda Mersija za guvernera Temišvarskog Banata. Pored Nemaca naseljavani su Italijani, Francuzi i Španci. Španci i Italijani su naseljavani radi podizanja industrijske agrikulture, razvoja povrtarstva, vinogradarstva i voćarstva. Oni su bili neophodni za izgradnju melioracionog sistema u močvarnom Banatu, ali i puteva i mostova. Kolonizacijom za vreme Karla VI doseljeno je između deset i dvadeset hiljada Nemaca na prostor Banata, a tačan broj doseljenih na ostale delove današnje Vojvodine se ne zna. Kolonizacija Nemaca je nastavljena i za vreme vladavine Marije Terezije, kao i za vreme vladavine njenog sina Josifa II. Nisu doseljavani samo Nemci, nego i Mađari, Slovaci, Česi, Bugari, Rusini, Jevreji, Jermeni, Cigani, Arbanasi. Uglavnom, doseljavani su pripadnici naroda od kojih je Bečki dvor mogao imati bilo kakve koristi, političke ili ekonomske. Tokom 19. veka nastavljena je kolonizacija današnjeg prostora Vojvodine. I dalje su naseljavani Nemci koji su se bavili poljoprivredom, ali i zanatima. Mađari su se bavili poljoprivredom, po Jankulovu (2003) povrtarstvom i sađenjem duvana. Rumuni su i tokom 19. veka uglavnom naseljavani

u Banatu. Kolonizacija Rumuna je imala privredni cilj i to „razvijanje stočarstva na prostranim travnim oblastima Banata“. Bugari su kolonizovani, takođe, iz privrednih razloga – „podizanja vrtarstva“. Slovaci, kao kolonisti, su bili najbolji, jer su bili „vredni, istrajni i zadovoljni sa malo hrane“. Pored toga, Slovaci su Mađarima odgovarali i iz kulturno-političkih razloga. Cigani koji su naseljavani takođe su bivali od koristi vlasti. Oni su i tada bili „skitači“, bez stoke i određenog zanimanja. Poneki od njih su se bavili kovačkim i kujundžijskim poslom, drvodeljstvom, sviranjem, vraćanjem, a najčešće su se bavili krađom i skupljanjem starudija.

Kolonizacija prostora današnje Vojvodine tokom 18 i 19. veka je vršena iz ekonomskih razloga, da bi se povećale obradive površine, da se unapredi način obrade zemlje, kao i specijalizacija pojedinih gradana poljoprivredne proizvodnje. S druge strane, kolonizacija je imala i politički cilj, da se razbije jedinstvo pravoslavnog stanovništva, posebno srpskog i rumunskog. Srbi su na prostoru severno od Save i Dunava živeli i pre intenzivnih naseljavanja tih prostora tokom 18. i 19. veka. Veći broj Srba je naseljen tokom Velike seobe Srba 1690. godine pod patrijarhom Arsenijem Čarnojevićem. Srbi su u najvećem broju naseljavali Vojnu krajinu gde su imali izvesne privilegije. Bavili su se poljoprivredom, ali su i ratovali za austrijsku i ugarsku vlast.

Tokom 20. veka su nastavljene intenzivne etničke promene na ovom prostoru, s tim što je došlo do odseljavanja nemačkog stanovništva, i daljeg doseljavanja srpskog. Pored toga, nakon Oktobarske revolucije doseljavano je i rusko stanovništvo, koje je bilo visokoobrazovano, a po zanimanjima su bili vojna lica, inženjeri, lekari, profesori. Veliki broj Rusa koji su doseljeni krajem druge decenije 20. veka i u Srbiji su nastavili da se bave delatnostima kojima su se bavili u zemlji porekla. Na prostoru Vojvodine, intenzivne migracije su se dešavale i nakon Drugog svetskog rata, koje su dovele do izvesne promene etničke structure.

Poslednjih decenija migracije su uglavnom usmerene ka odseljavanju sa vojvođanskog prostora, što zajedno sa negativnim prirodnim priraštajem dovodi do stalnog smanjenja broja stanovnika. Pored toga, Vojvodina i dalje ima brojne etničke grupe, što joj daje epitet “Evropa u malom”.

Tradicionalna zanimanja nekih etničkih grupa koja su ih karakterisala, vremenom su se promenila. Na to je uticala deagrarizacija, industrijalizacija, kao i razvoj tehnologije, a poslednjih decenija i intenzivan razvoj IT sektora. Danas je sve teže pojedine delatnosti vezati za pojedine etničke grupe. Ovo je, možda, jedan od poslednjih momenata kada te razlike i mogu da se uoče, dok će dalji ekonomski i privredni razvoj još više smanjivati razlike, usled globalizacije, kulturnog i etničkog izjednačavanja etničkih grupa, ne samo u Srbiji, nego i u svetu.

Materijal i metode rada

U ovom radu je analizirano kakvo je stanje i da li ima razlike među ekonomski aktivnim stanovništvom po etničkim grupama na prostoru Regije Vojvodine, kao i među ekonomski aktivnima po delatnostima. Odnosno, ovde su analizirani socio-

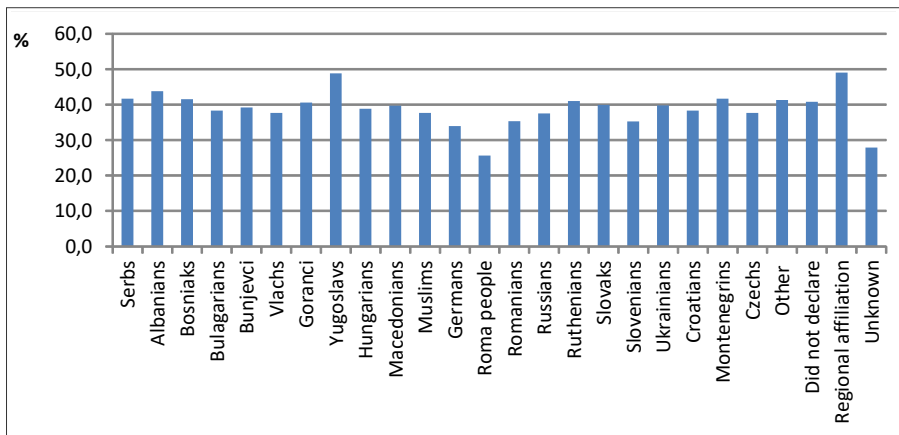
ekonomski pokazatelji razlika između etničkih grupa. U radu su korišćeni podaci ekonomski aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje prema delatnostima i nacionalnoj pripadnosti i podaci o stanovništvu prema nacionalnoj pripadnosti i ekonomskoj aktivnosti. Svi korišćeni podaci su obrađeni podaci Popisa stanovništva 2011. godine koji su dobijeni nakon dodatne obrade podataka. Na osnovu ekonomske aktivnosti lica su podeljena na ekonomski aktivna i ekonomski neaktivna. Ekonomski aktivna lica su ona koja obavljaju zanimanje i nezaposlena. Ekonomski neaktivni obuhvataju decu mlađu od 15 godina, penzionere, lica sa prihodima od imovine, učenike i studente, kao i lica koja obavljaju samo kućne poslove u svom domaćinstvu. Podaci za ekonomski aktivna lica su prikupljena za lica stara 15 i više godina. Maksimalna starosna granica nije definisana zbog činjenice da lica mogu da budu aktivna i nakon izlaska iz tzv. radnog kontingenta (15-64 godine) (RZS, 2014a; RZS, 2013). Vršena je analiza i ekonomski aktivnog stanovništva prema delatnostima. Delatnosti predstavljaju vrstu proizvodnje ili aktivnosti koja se obavlja u preduzeću, radnji, ustanovi, zadruzi, privatnoj radnji (zanatskoj, trgovinskoj, ugostiteljskoj i sl.) u kojoj lice radi. U Popisu 2011. godine prikazivanje podataka po delatnostima vršeno je u skladu sa Uredbom o klasifikaciji o delatnosti iz 2010. godine. Ova klasifikacija delatnosti je u potpunosti uporediva sa međunarodnom klasifikacijom delatnosti NACE Rev. 2, koja je u klasifikacionom sistemu podeljena na sektore, oblasti, grane i grupe (RZS, 2014b).

Potrebno je ovde naglasiti da je pitanje o nacionalnoj pripadnosti na popisnici formulisano kao pitanje otvorenog tipa uz pravnu pouku o tome da, prema članu 47 Ustava Republike Srbije, građani nisu dužni da se izjasne o svojoj nacionalnoj pripadnosti. Time je u Popisu 2011. godine ispunjen najviši međunarodni standard prema kojem je svakom licu obezbeđeno pravo slobodnog izjašnjavanja o svojoj nacionalnoj pripadnosti (RZS, 2012a).

U radu je korišćen metod deskriptivne statistike da bi se analiziralo ekonomski aktivno stanovništvo po nacionalnim grupama, kao i za analizu ekonomski aktivnog stanovništva prema delatnostima i nacionalnim grupama. Grafički metod je korišćen za prikaz statističkih podataka.

Diskusija i rezultati

Udeo ekonomski aktivnog stanovništva na prostoru Republike Srbije je 41,3% u ukupnom broju stanovnika, a na prostoru Regiona Vojvodina 40,7%. Veći udeo ekonomski aktivnog stanovništva, u odnosu na republički prosek i prosek Regiona Vojvodine, ima stanovništvo koje se izjasnilo kao Jugosloveni i oni koji su regionalno opredeljeni. Najmanji udeo ekonomski aktivnog stanovništva je kod romskog stanovništva, samo četvrtina te populacije (25,6% od ukupnog broja romske populacije). Manji udeo ekonomski aktivnih je i kod Nemaca (33,9%), Rumuna i Slovenaca (35,3%), Vlaha (37,6%), Čeha i Muslimana (37,7%), Hrvata (38,3%) i Mađara (38,8%).

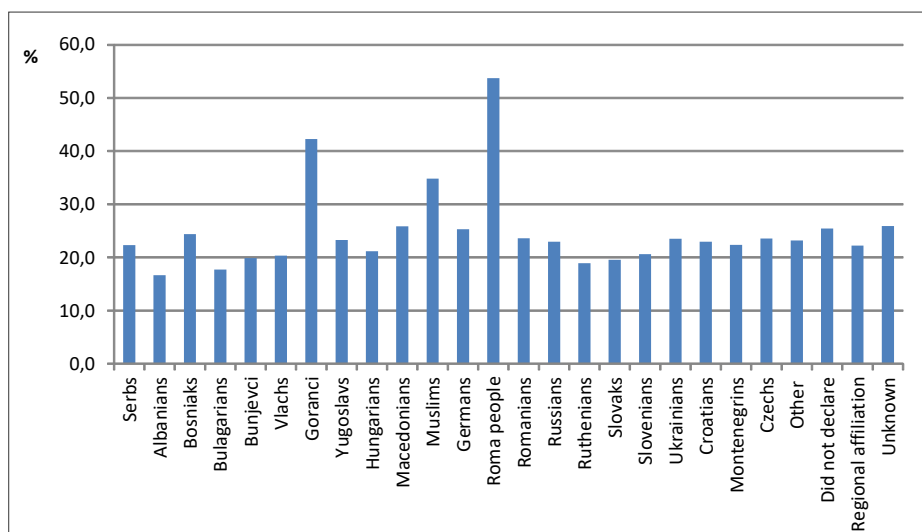
Grafikon 1. Udeo ekonomski aktivnog stanovništva u ukupnom stanovništvu prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

Smanjenje broja ekonomski aktivnog stanovništva u Srbiji, pa i u njenom severnom delu, Regionu Vojvodine, je posledica više faktora. Značajan uticaj ima opadanje stopa nataliteta koje je karakteristično za ovaj prostor još od osamdesetih godina 20. veka. Stope nataliteta na prostoru Vojvodine su negativne još od 1989. godine (-1,1‰), dok su do danas stope nataliteta pale i ispod -5,0‰. (RZS, 2012b). Emigracija radnosposobnog stanovništva, koja se već decenijama odvija, kako sa prostora bivše Jugoslavije, tako i sa prostora Srbije, ima značajnog uticaja na manji udeo ekonomski aktivnog stanovništva. Pomenuta dva faktora utiču na smanjenje broja sredovečnog stanovništva, što ima za posledicu smanjenje broja i udela ekonomski aktivnog stanovništva. Prosečna starost pomenutih etničkih grupa, osim Roma i Muslimana, je znatno iznad prosečne starosti stanovništva Srbije i njenog Regiona Vojvodine (Bubalo-Živković 2016: 27), što dovodi do manjeg udela pripadnika mlade i sredovečne populacije, a većeg udela starijeg stanovništva.

Način života, tradicija, zanimanja kojima se bavi romsko stanovništvo, doprinosi da je znatno manji procenat te populacije ekonomski aktivno. U Srbiji je 2011. godine na 100 aktivnih bilo 140 neaktivnih. Kod Roma je na 100 aktivnih bilo čak 257 neaktivnih (pre svega izdržavanih lica) (Radovanović, Knežević 2014: 78). Teško je pripadnike romske populacije razvrstati po kategorijama neaktivnosti. Prošnja je posao kojim se bavi veliki broj Roma, a tu su najvidljiviji žene i deca. To nije legalna aktivnost, ali s obzirom da je masovna, ukazuje na loš ekonomski položaj romske populacije. I kada se pruži mogućnost obavljanja drugih poslova, Romi se najčešće opredeljuju na ilegalne aktivnosti, a uzrok tome je odsustvo obrazovanja. Malo je onih koji se opredeljuju i ostaju da se školuju, kako u osnovnoj, tako i u srednjoj školi. Retki su oni koji imaju visoko obrazovanje (Raovanović, Knežević, 2014).

Od ekonomski aktivnog stanovništva u Srbiji je 22,4% nezaposleno, odnosno 9,3% od ukupnog broja stanovnika. Slično je i na prostoru Regiona Vojvodine, 22,7%

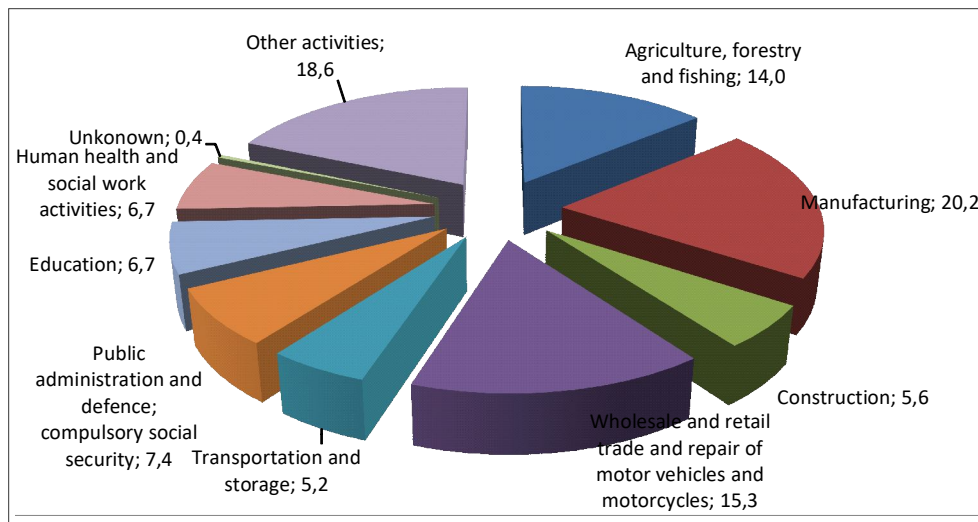
je nezaposleno od ukupnog broja ekonomski aktivnih, odnosno 9,2% od ukupnog broja stanovnika, što je znatno veći prosek nego u razvijenim zemljama Ervopske unije. Najveći procenat (preko 53,7%) nezaposlenih je kod romskog stanovništva, što je povezano sa njihovim načinom života. Veliki procenat nezaposlenih je i kod Goranaca (42,3%) i Muslimana (34,8%). Goranci su etnička grupa čiji se broj, između dva poslednja popisa, skoro udvostručio. Uvećanje je najviše posledica mehaničkog priliva stanovništva usled nestabilne situacije na Kosovu i Metohiji i njihovog problema „jer ih tamo smatraju Srbima“ (Bekić, 2016). Poslovi kojima se bave pripadnici ove etničke grupe najčešće su pekarstvo i poslastičarstvo. Usled političkih previranja na našim prostorima, često je bilo problema zbog napada na poslovne objekte Goranaca (Internet 2). Najmanji procenat nezaposlenih je kod Albanaca (16,6%), Bugara (17,7%), Ukrajinaca (18,9%), Slovaka (19,5%) i Bunjevaca (19,9%). Slovaci i Bunjevci su među brojnijim etničkim grupama, ali izuzetno vredan narod. Slovake su, kako je i navedeno, kolonizovale austrijske vlasti jer su vredan narod, a nisu imali velike zahteve. Takvi su ostali do danas.

Grafikon 2. Udeo nezaposlenih u ukupnom broju ekonomski aktivnog stanovništva prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

Ekonomski aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje na prostoru Srbije najviše se bavi prerađivačkom industrijom (17,8%). Poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom se bavi 14,8%, a trgovinom i popravkom motornih vozila 14,7%. Na prostoru Vojvodine, prerađivačkom industrijom se bavi 20,2% ekonomski aktivnih stanovnika koji obavljaju zanimanje, poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom 14,0%, a trgovinom i popravkom motornih vozila 15,3%, državnom upravom se bavi 7,4% ekonomski aktivnih stanovnika, obrazovanjem i zdravstvom 6,7%, građevinarstvom 5,2% i

saobraćajem 5,6%. U ostale delatnosti su stavljene sve delatnosti koje su obuhvatale manje od 2,0% ekonomski aktivnih stanovnika.

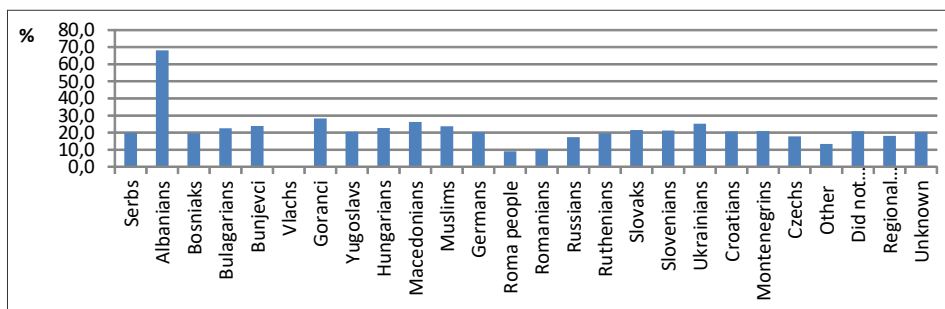

Grafikon 3. Ukupno stanovništvo Vojvodine prema udelu pojedinih delatnosti, Popis 2011.

Ako posmatramo ekonomski aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje prema delatnostima i etničkim grupama mogu se utvrditi razlike između pojedinih etničkih grupa, ali ima i dosta sličnosti. Razlike nastaju usled geografskih uslova u kojima žive neke etničke grupe, usled zadržavanja nekih tradicionalnih normi, kao i tipa naselja i od ekonomske razvijenosti naselja. Međutim, usled globalizacije sve ređe mogu da se uoče razlike između etničkih grupa prema delatnosti. Izdvojene su delatnosti koje privlače najviše stanovnika na prostoru Vojvodine (prerađivačka industrija, poljoprivreda, šumarstvo i ribolov, zatim trgovina na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala, državna uprava, obrazovanje i zdravstvo), a potom su analizirane razlike u učešću pojedinih etničkih grupa.

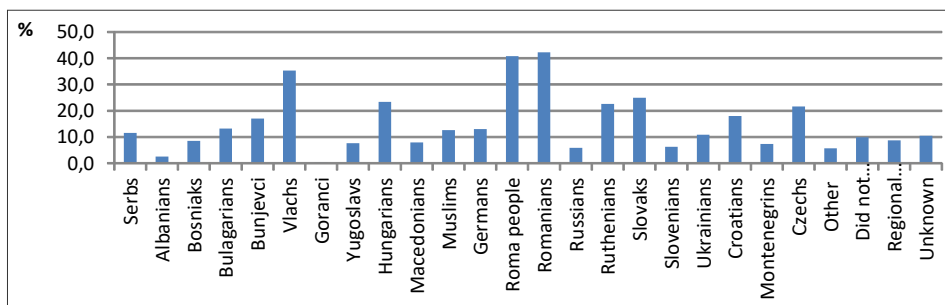
Prerađivačka industrija obuhvata širok spektar proizvodnje. Od proizvodnje prehrambenih proizvoda, duvanskih, hemijskih proizvoda, proizvodnja derivata nafte i koksa, kao i brojni drugi oblici prerade sirovina u neki gotov proizvod. Albanci dominiraju u prerađivačkoj industriji. Čak 68,1% Albanaca na prostoru Vojvodine se bavi prerađivačkom industrijom. Najviše ih se bavi pekarstvom, zlatarstvom, filigranstvom, poslastičarstvom i trgovinom. Međutim, često se bave i trgovinom nedozvoljenim sredstvima. Učešće prerađivačke industrije kod drugih etničkih grupa je znatno manje. Posle Albanaca, veći procenat populacije u ovoj delatnosti imaju Goranci (28,3%) i Makedonci (26,3%) koji su takođe poznati po pekarstvu i poslastičarstvu. S druge strane, tu su Vlasi koji se uopšte ne bave ovom delatnosti.

Mali procenat populacije u prerađivačkoj industriji imaju i Romi (9,1%), Rumuni (10,2%), Rusi (17,4%), Česi (17,9%), kao i druge etničke grupe koje su male po brojnosti.

Grafikon 4. Ekonomski aktivno stanovništvo koje se bavi prerađivačkom industrijom na prostoru Vojvodine prema nacionalnoj pripadnosti, 2011.

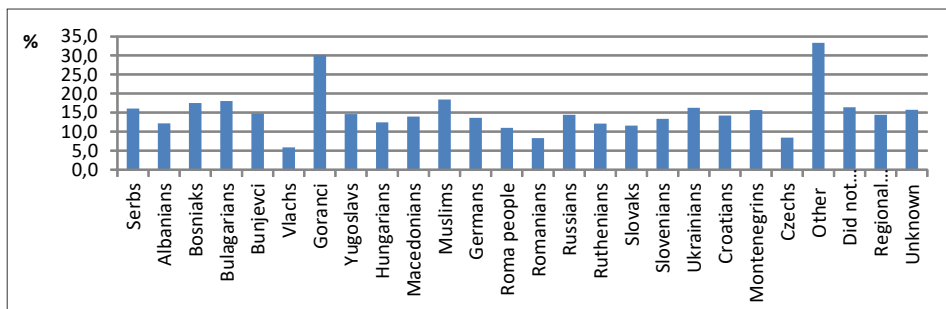
Poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom se najviše bave Vlasi (35,3% od ukupnog broja te populacije), Romi (40,8%) i Rumuni (42,3%). Poljoprivreda je tradicionalna delatnost Vlaha i Rumuna, što su i održali do savremenog doba uz promene u načinu obrade zemlje i gajenju stoke. Veće učešće od vojvođanskog proseka u ovoj delatnosti imaju Mađari (23,3%), Slovaci (24,9%) i Rusini (22,6). Albanci i Goranci se u jako malom broju bave poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom na prostoru Vojvodine. Pored njih znatno ispod proseka Vojvodine je i učešće ekonomski aktivnog srpskog stanovništva koje se bavi ovom delatnošću u ukupnom ekonomski aktivnom stanovništvu (11,5%), potom Bošnjaka (8,6%), Jugoslovena (7,7%), Makedonca (7,9%), Rusa (5,9%), Slovenaca (6,3%), Ukrajinaca (10,9%) i Crnogoraca (7,4%).

Grafikon 5. Ekonomski aktivno stanovništvo na prostoru Vojvodine koje se bavi poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

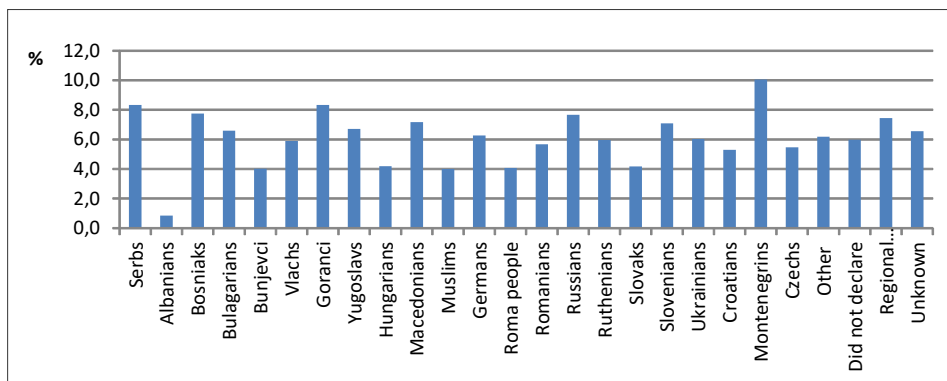
Treća delatnost na prostoru Vojvodine po udelu ekonomski aktivnog stanovništva je trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala. Ova delatnost je najviše zastupljena kod Goranaca, jer se skoro trećina pripadnika ove etničke grupe

(30,1%) bavi navedenom delatnosti. Takođe, i trećina pripadnika drugih etničkih grupa se bavi ovom delatnosti. Među ovim etničkim grupama su Jevreji i Jermeni kojima je trgovina tradicionalna delatnost. Malo je Vlaha (5,9%), Rumuna (8,3%) i Čeha (8,4%) u ovoj delatnosti.

Grafikon 6. Ekonomski aktivno stanovništvo koje se bavi trgovinom, popravkom motornih vozila i motocikala na prostoru Vojvodine prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

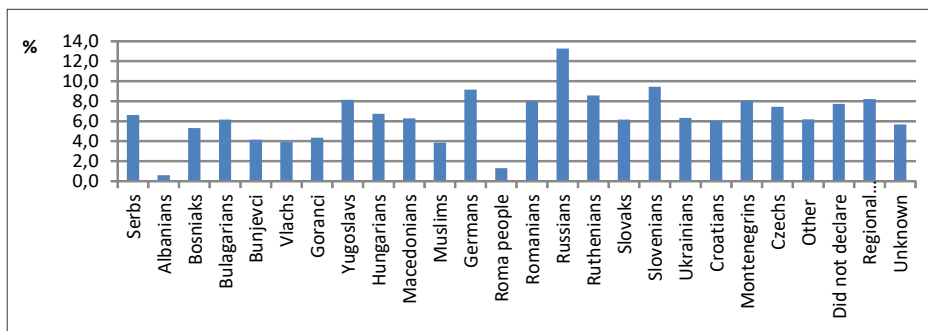
U državnoj upravi, odbrani i obaveznom socijalnom obrazovanju najveći udeo imaju Crnogorci (10,0%), Srbi i Goranci (8,3%). Dok je najmanje prisustvo Albanaca, svega 0,9% od ukupnog broja te etničke grupe.

Grafikon 7. Ekonomski aktivno stanovništvo koje se bavi državnom upravom, odbranom i obaveznom socijalnim osiguranjem na prostoru Vojvodine prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

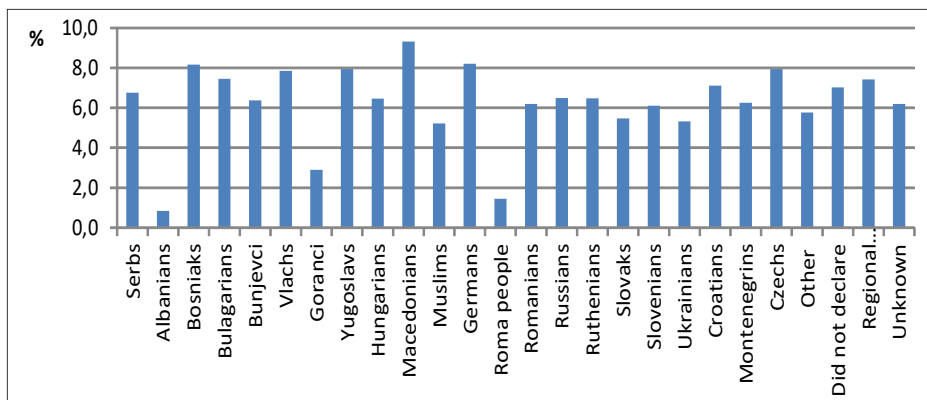
Kada je u pitanju obrazovanje, Rusi su etnička grupa koja ima najveći procenat ekonomski aktivnih (13,3%) pripadnika koji su u oblasti ove delatnosti. To je delatnost kojom su se Rusi bavili u velikom broju prilikom njihovog doseljavanja nakon Oktobarske revolucije. Tradicionalno, njihovi potomci su nastavili sa obrazovanjem tako da su po podacima Popisa 2011. godine Rusi etnička grupa koja ima najveći udeo visokoobrazovanog stanovništva (trećina etničke grupe) u ukupnoj populaciji. Rusi,

kao jedna od malobrojnih etničkih grupa na prostoru Srbije, otvara svoje škole. Pored ruske škole koja je radila pri ambasadi, 2017. godine u Beogradu je počela sa radom još jedna ruska škola gde deca stiču osnovno i srednješkolsko obrazovanje. U Novom Sadu je, takođe, otvorena ruska škola. Ove obrazovne ustanove mogu da upisuju i deca drugih etničkih pripadnosti (Internet 3). To ukazuje koliko je Rusima stalo do obrazovanja.

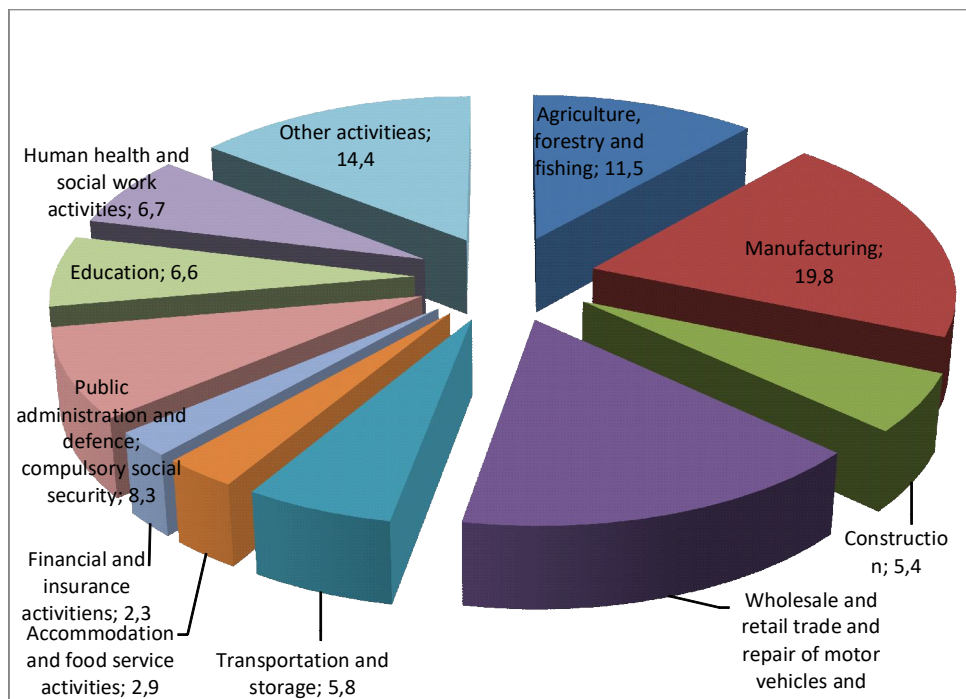
Grafikon 8. Ekonomski aktivno stanovništvo koje se bavi obrazovanjem na prostoru Vojvodine prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

Zdravstvenim i socijalnim osiguranjem u većem procentu se bave Makedonci (9,3%), Nemci i Bošnjaci (8,2%), Jugoslaveni i Česi (7,9%) i Vlasi (7,8%). Dok su u zdravstvu najmanje zastupljeni Albanci (0,9%), Romi (1,5%) i Goranci (2,9%). Pripadnici ovih etničkih grupa se više bave delatnostima koje su vezane za proizvodnju i trgovinu, nego za one kojima je potrebno visoko obrazovanje.

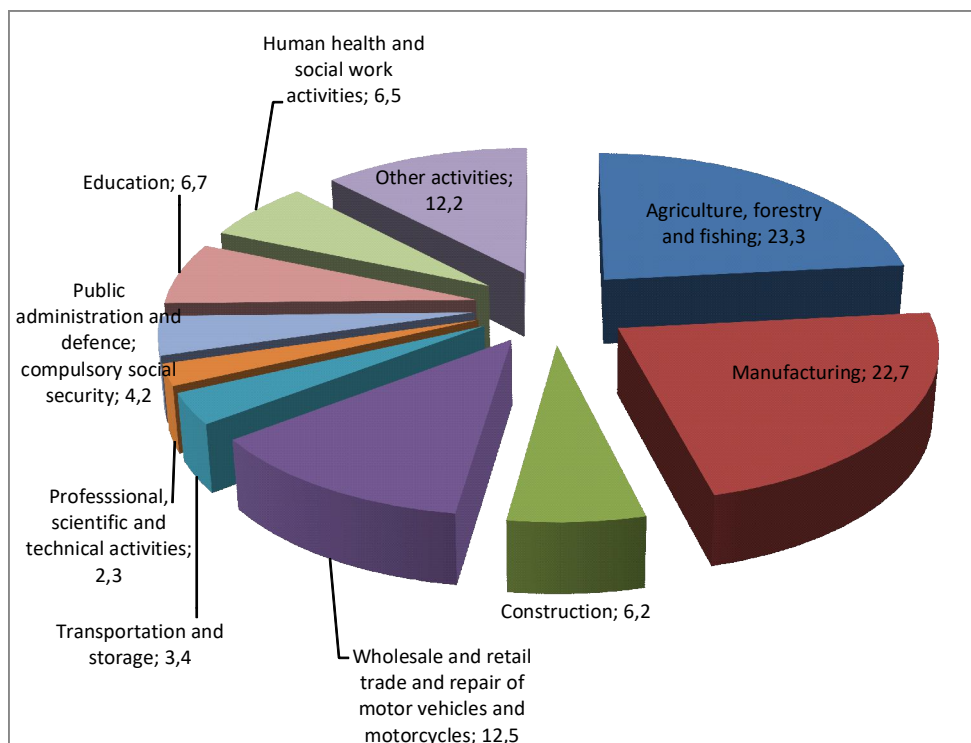
Grafikon 9. Ekonomski aktivno stanovništvo koje se bavi zdravstvenom i socijalnom zaštitom na prostoru Vojvodine prema nacionalnoj pripadnosti, 2011

Analiza delatnosti po etničkim grupama ukazuje na izvesne razlike. Tako se srpsko ekonomski aktivno stanovništvo najviše bavi prerađivačkom industrijom (19,8%), zatim trgovinom, popravkom motornih vozila i motocikala (16,1%) i poljoprivredom, šumarstvom i ribolovom (11,5%). Nešto je manji udeo stanovništva koji se bave državnom upravom i odbranom, obrazovanjem, zdravstvenom delatnosti i socijalnom zaštitom, kao i drugim delatnostima.

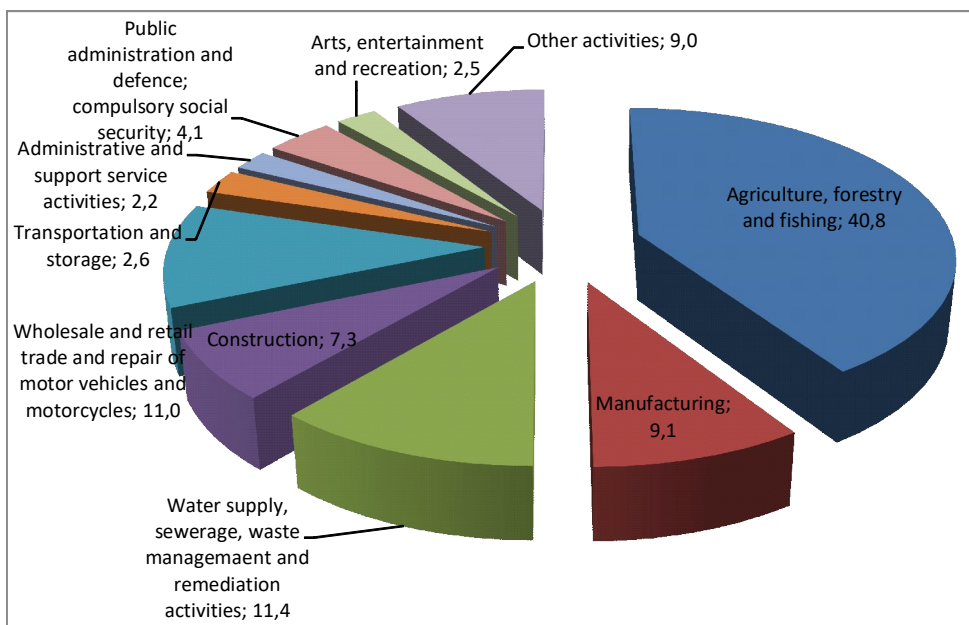
Grafikon 10. Srpsko stanovništvo Vojvodine prema udelu pojedinih delatnosti, Popis 2011

Mađarsko stanovništvo se najviše bavi delatnostima koje su u primarnom sektoru (poljoprivreda, šumarstvo i ribolov), gde je skoro svaki četvrti ekonomski aktivan pripadnik ove etničke grupe. Prerađivačkom industrijom se bavi 22,7% Mađara, a trgovinom i popravkom motornih vozila i motocikala 12,5%. U obrazovanju je 6,7% ekonomski aktivnih Mađara, a u zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti 6,5%. U ostalim delatnostima je znatno manji broj pripadnika ove etničke grupe.

Grafikon 11. Mađarsko stanovništvo Vojvodine prema udelu pojedinih delatnosti, Popis 2011

Dve petine romskog stanovništva se bavi delatnostima u primarnom sektoru, nešto više od jedne desetine se bavi granom delatnosti koja obuhvata snabdevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama i kontrolisanjem procesa uklanjanja otpada i sličnim aktivnostima. Kod romskog stanovništva, delatnost koja se odnosi na sakupljanje otpada i njegova prodaja za reciklažu je najvidljivija, osim prošenja na ulicama. S tim u vezi teško je govoriti o realnosti podataka koji se odnose na ovu populaciju. Trgovina je delatnost koja takođe obuhvata nešto više od jedne desetine ekonomski aktivnih Roma. I u ovoj delatnosti su vidljive aktivnosti Roma, jer sakupljaju različite materijale i prodaju ih. Delatnosti kvartarnog sektora (obrazovanje i zdravstvena i socijalna zaštita), koje privlače visoko obrazovano stanovništvo, obuhvataju veoma mali broj Roma. To je rezultat njihovog odbijanja čak i obaveznog osnovnog školovanja, tako da ih najviše obavlja poslove koji ne zahtevaju diplome srednješkolskog i visokoškolskog obrazovanja.

Grafikon 12. Romsko stanovništvo Vojvodine prema udelu pojedinih delatnosti, Popis 2011

Ekonomski aktivno stanovništvo kod većine etničkih grupa najviše obavlja poslove u okviru tri grupe delatnosti – poljoprivreda, šumarstvo i ribolov, prerađivačka industrija i trgovina i popravka motornih vozila i motocikala. Međutim, kod etničkih grupa su značajna odstupanja. Tako Albanci najviše obavljaju poslove u okviru prerađivačke industrije (68,1%). Kod Bošnjaka pored prerađivačke industrije i trgovine, dominira i građevinarstvo. Kod Vlaha dominira primarni sektor i prerađivačka industrija, kao i kod Rumuna. Rusi su etnička grupa kod kojih se značajan procenat ekonomski aktivnog stanovništva bavi obrazovanjem.

Zaključak

Proces globalizacije, koji sve više zahvata sve delove sveta i sve narode, je evidentan i kod ekonomski aktivnog stanovništva. Industrijalizacija, deagrarizacija, ali i razvoj IT sektora, u značajnoj meri transformišu nekada tradicionalna zanimanja. U ruralnim sredinama stanovništvo čršće tradicionalne norme, života i rada. Poslednjih decenija se formiraju etno domaćinstva, muzeji, festivali, gde pripadnici etničkih grupa pokušavaju da održe stare zanate, alate, nošnju, odnosno materijalna dobra koja današnjem mladom stanovništvu pokazuju čime se bavilo nekadašnje stanovništvo i na koji način.

Sve su manje razlike u delatnostima između etničkih grupa. Teško je porediti podatke ekonomski aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje sa Popisa 2011.

godine i ranijih popisa zbog menjanja metodologija prikupljanja i obrade podataka od strane Republičkog zavoda za statistiku. Međutim, evidentna je etnička šarolikost strukture zaposlenih po pojedinim granama delatnosti. Sigurno će i u budućnosti dolaziti i dalje do smanjenja razlika između dominantnih delatnosti po etničkim grupama. Neće biti etničkih grupa koje su karakteristične za jednu delatnost. U svemu tome moraju se izuzeti dve etničke grupe, Romi i Albanci. Romi su etnička grupa koja vekovima odoleva svim svetskim trendovima razvoja i globalizaciji. Dominantna delatnost koja je i danas karakteristična za njih i koja je najvidljivija, je prošenje. Međutim, ta delatnost nije dozvoljena tako da je statistika ne beleži. Pored toga bave se vraćanjem, što je bilo karakteristično za njih i ranijih vekova. Danas se najviše bave sakupljanjem otpada i trgovinom. Pored njih, tu su i Albanci, koji se bave prerađivačkom industrijom i to najviše pekarstvom i poslastičarstvom. Tu su i Goranci, koji se mnogo lakše prilagođavaju svetskim trendovima i promenama, tako da ih je manji udeo u ovoj delatnosti. Ostale etničke grupe su podložne uticajima drugih, što u nekoj budućnosti dovodi do laganog gubitka osobenih karakteristika i stvaranja jedne nacije.

Zahvalnost

Rad je deo projekta koji je finansiran od strane Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost, br. 142-451-2490/2017-01. Autori se zahvaljuju i recenzentima čiji komentari i kritike su doprineli kvalitetu rada.

BIBLIOGRAPHY

Bekić, Jovica 2016: *Goranci svačiji i ničiji, a opet svoji*. Večernje novosti, 29. maj 2016. <http://91.222.7.182/vesti/srbija.73.html:607517-Goranci-svaciji-i-niciji-a-opet-svoji>.

Bubalo-Živković, Milka 2017: *Starost etničkih grupa na prostoru Vojvodine*. U: *Etničke grupe Vojvodine u 21. veku – stanje i perspektive održivosti*. PMF, Depatman ya geografiju, Novi Sad, str. 18-45.

Internet 1: Raduški, N. <http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/etnički-procesi-i-nacionalne-manjine-u-srbiji-po-popisu-2011.-godine.html?alphabet=l> (pristupljeno 17.10. 2017.).

Internet 2: <http://www.nspm.rs/hronika/nebojsa-stefanovic-albanci-turci-i-goranci-najugrozenije-manjine-u-vojvodini.html?alphabet=l>

Internet 3: <https://www.srbijadanas.com/vesti/info/ovako-izgleda-prva-ruska-osnovna-skola-u-beogradu-foto-2017-03-10>

Jankulov, Borislav 2003: *Pregled kolonizacije Vojvodine u XVIII i XIX veku*. Matica srpska u Novom Sadu, Istorijski arhiv u Pančevu, str. 1-105.

Kovačević, Tamara 2009: *Ethnic Diversity and its importance for the Vojvodina Region*. Celebrating Geographical Diversity, Proceeding of the HERODOT Conference in Ayvalik, Turkey, p 17-23.

Radovanović, Svetlana, Knežević, Aleksandar 2014: *Romi u Srbiji*, Republički zavod za statistiku, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. u Republici Srbiji, Beograd, str. 1-107.

RZS, 2014a, *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine u Republici Srbiji*, Ekonomski aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje, Knjiga 19, Beograd.

RZS, 2014b, *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine u Republici Srbiji*, Delatnost, knjiga 15, Beograd.

RZS, 2013, *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine u Republici Srbiji*, Ekonomska aktivnost, knjiga 13, Beograd.

RZS, 2012a, *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2011. godine u Republici Srbiji*, Nacionalna pripadnost, knjiga 11, Beograd.

RZS, 2012b, *Prirodno kretanje stanovništva u Republici Srbiji 1961-2010*. Beograd.